

«ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ:
НОВІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ»

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

26 вересня 2023 року

Соціологічна асоціація України
Південноукраїнське відділення САУ
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет психології, політології та соціології
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
Centrul Sociologie și Psihologie Socială al ICJPS
Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova

**«ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ»**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
26 вересня 2023 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

**ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

УДК 316+339.94
ББК 60.5+66.4

Рецензенти:

Інна ГОЛУБОВИЧ, докторка філософських наук, професорка, завідувачка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;
Денис ЯКОВЛЕВ, доктор політичних наук, професор, декан ФППС Національного університету «Одеська Юридична Академія».

Рекомендовано Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Протокол № 5 від 30.11.2023 р.

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – **Олена ЛІСЕЄНКО**, д. соц. н., професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), голова Південноукраїнського відділення САУ, Україна.

Члени редколегії:

МОКАНУ Віктор – д. соц. н., директор Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, керівник Асоціації соціологів і демографів Республіки Молдова, Республіка Молдова;

БОРІНШТЕЙН Євген – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ПЕТІНОВА Оксана – д. філос. н., професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

АТАМАНЮК Зоя – д. філос. н., доцентка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

МОКАНУ Анжела – докторка соціології, науковий співробітник Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, Республіка Молдова.

Феномен соціальної консолідації у Центрально-Східній Європі: нові реалії та виклики : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. 26 вересня 2023 року. м. Кишиневу – м. Одеса / за ред. О. В. Лісеєнко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. 93 с.

Матеріали конференції представлені в авторській редакції мовою оригіналу

© Південноукраїнське відділення Соціологічної асоціації України, 2023

© Асоціація соціологів та демографів Республіки Молдова, 2023

**ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

індивіда, соціальної групи, соціуму. Довіра демонструє характер і рівень розвитку соціального партнерства, як на рівні суспільства, так і окремих його сфер на основі міжособистісної, міжгрупової, міжінституційної взаємодії, що покликана забезпечити узгодженість, стійкість життєдіяльності соціуму. Недооцінка цього чинника взаємодії призводить до нераціональних витрат у часі і ресурсів, до непередбачуваності, невизначеності, ризиків у різних сферах суспільного життя, до зниження адаптаційного потенціалу населення.

Розвиток культури довіри в Україні є базовою умовою формування соціальної цілісності, життєздатності суспільного організму, досягнення загальнонаціональної злагоди та адаптації населення до мінливих умов, розкриття потенціалу, як суспільства, так і особистості. Дефіцит довіри блокує потенціали, виснажує ресурси та свідчить про хворобливий стан суспільного організму, несформованість соціального капіталу, який забезпечує соціальну цілісність, життєздатність суспільства як цілісності, що негативно позначається на соціальному, економічному, людському, суспільному розвитку.

В умовах нестабільності роль довіри як ресурсу, що спрямований на забезпечення стійкості, порядку і стабільності спрямований на забезпечення стійкості, порядку та стабільності суспільної системи загалом та окремих її сфер вагома та значуща, тому необхідно розвивати культуру довіри на засадах взаємовигідної співпраці, соціальної відповідальності. Це забезпечить попередження глобальних і локальних ризиків, а розвиток конструктивного соціального діалогу, сприятиме підвищенню якості життя населення, позитивному соціальному самопочуттю, що в підсумку формує щільну соціальну тканину, стабільні стійкі соціальні відносини, відносну передбачуваність ситуацій та їхніх наслідків.

Література:

1. Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства. Колір ПРО, - 2020. 800 с.
2. Стеценко Т.О. Проблеми вимірювання довіри в соціології / Т. О. Стеценко // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. - 2012. - Вип. 56. - С. 155-162.

Юлія ШМАЛЕНКО

кандидат політичних наук, доцент

Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ФАКТОРІВ НА ЗМІНУ ІДЕНТИЧНОСТІ ГРОМАДЯН КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Геополітичні фактори мають значущий вплив на зміну ідентичності громадян країн Центрально-Східної Європи (ЦСЕ), яка відбувається на різних

рівнях, включаючи національний, європейський, регіональний та етнічний аспекти. Дослідження цього процесу є важливим для розуміння динаміки регіону та його ролі в сучасному світі. Геополітичні зміни кінця ХХ століття, такі як кінець Холодної війни та розпад колишнього соціалістичного блоку, сприяли відродженню національної ідентичності, оскільки багато країн Центрально-Східної Європи отримали незалежність та стали активно розвивати свою національну ідентичність, закликаючи громадян відчувати себе частиною нації, яка виборола свою незалежність від радянського впливу. Рух до демократії та ринкової економіки в країнах ЦСЄ в другій половині ХХ століття вимагав перегляду політичної ідентичності громадян, які більше не були громадянами колишнього соціалістичного блоку, а їхні політичні переконання та цінності стали відмінними. Перехід до ринкової економіки вплинув на економічну ідентичність громадян, які стали підприємцями, інвесторами або почали працювати в приватних компаніях, що вплинуло на сприйняття ринкових цінностей та підприємницької культури.

Геополітичні події сучасності, такі як розширення Європейського Союзу (ЄС) та НАТО, конфлікти з росією (в тому числі, масштабна агресія росії проти України), формують нові контексти і стимулюють рефлексію громадян ЦСЄ щодо їхньої ідентичності. Реформи, які супроводжували вступ до ЄС, вплинули на економічну і соціальну ідентичність громадян, стимулюючи ринкові перетворення та інші зміни. Інтеграція до ЄС стала важливим кроком для багатьох країн ЦСЄ, вплинула на ідентичність громадян, які тепер сприймають себе частиною європейської спільноти. Поняття «європейця» є важливою складовою ідентичності для багатьох жителів регіону ЦСЄ, які стали частиною великої європейської спільноти, що має свої спільні цінності та стандарти.

Важливо відзначити, що ідентичність громадян ЦСЄ є динамічною та еволюційною. Геополітичні події, які відбуваються на міжнародній арені, впливають на ідентичність на різних рівнях. Російська агресія в Україні та інші сучасні геополітичні події спричинили відчуття загрози національній безпеці та активізували патріотичний рух в регіоні ЦСЄ, що змусило багатьох громадян ЦСЄ переглянути свою ідентичність в контексті захисту власних суверенних прав і територіальної цілісності. За таких обставин громадяни ЦСЄ стають більш обережними щодо російського впливу у сферах культури, медіа та політики, а раніше позитивне сприйняття росії та російської культури змінилося на більш критичне або негативне, що призвело до обмеження російської культурного експорту. Як приклад, російське вторгнення в Україну 2022 року зміцнило позиції Литви в ЄС, підкресливши питання ідентичності в Литві, а також її рішучість захищати демократичні цінності на європейському та глобальному рівні. «Національна ідентичність у Литві створюється в опозиції до росії. Уся політична діяльність, включно з освітою, візовою

політикою, політикою щодо ЗМІ, міграцією тощо, має розглядатися крізь призму безпеки та загроз з боку росії» [1].

Вступ країн ЦСЄ до НАТО стимулював більш активну взаємодію та співпрацю між країнами регіону, призвів до значущих змін у сприйнятті регіональної безпеки. Країни отримали гарантії колективної оборони та захисту від можливих загроз ззовні, що змінило їхнє сприйняття регіону і їхню роль у забезпеченні стабільності. Як члени НАТО, країни ЦСЄ беруть участь у прийнятті важливих рішень щодо безпеки та оборони, виступають як посередники у розв'язанні регіональних конфліктів та проблем, що підвищує їхню регіональну активність і вплив.

Важливо зазначити, що процеси зміни ідентичності є складними та багатоаспектними, і вони не завжди відбуваються в одному напрямку. Громадяни ЦСЄ стикаються з суперечностями та внутрішніми дискусіями щодо своєї ідентичності. Деякі можуть відчувати себе більш європейцями, інші – більш національними чи регіональними акторами. Однак геополітичні фактори фактично стали тими чинниками, які активізували ці обговорення та сприяють формуванню нових аспектів ідентичності.

Розуміння геополітичних факторів, що впливають на ідентичність, є ключовим чинником для аналізу сучасних суспільних та політичних процесів у країнах ЦСЄ. Ці процеси відображають не лише трансформацію індивідуальної ідентичності, але й структурні зміни в суспільствах, які мають велике значення для подальшого розвитку регіону і його відносин з іншими частинами світу. Розуміння та аналіз геополітичних впливів на ідентичність громадян допомагає у формуванні більш об'єктивних та ефективних стратегій для розвитку цих країн, є важливим для побудови стабільного та гармонійного суспільства в регіоні Центрально-Східної Європи та для подальшого розуміння взаємодії країн регіону з іншими акторами на міжнародній арені.

Література:

1. Russian invasion of Ukraine highlights national identity issues in Lithuania. 27/04/2023. <https://www.france24.com/en/europe/20230427-russian-invasion-of-ukraine-highlights-national-identity-issues-in-lithuania>

Катерина ЛАЗОР

кандидат політичних наук, доцент

Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПОТРЕБА ЛЮДИНИ В СУСПІЛЬСТВІ

**ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**